

etiam antea, dum Romæ essent, eos Luciferianos A
fuisse. Ut ut est, *συνοχία* certe præfationis cum
libello, hoc est Ursiniani discidii cohæsiō de quo
dumtaxat in præfatione agitur, cum Luciferianorum
causa quam tantum in libello tuentur, satis super-
que in fine præfationis sese legenti aperit, ad quam
miror Tillemontium non attendisse. *Exinde*, in-
quiant (a), *presbyteri partis Ursinianæ diversis modis*
afflicti, per exsilia et peregrina loca dispersi sunt. Ex
quibus MARCELLINUS et FAUSTINUS presbyteri (aucto-
res scilicet tum libelli tum præfationis, antea quidem
Ursiniani, nunc vero Luciferiani: quod sequentia
satis præ se ferunt) *de confessione veræ fidei* (a qua
cæteros Luciferiani excluderant, tamquam ipsi soli
catholici), *ostentatione* (hoc est exhibitione) *sacræ*
communio (nimirum, cuiam exhibenda com- B
munio sit, cui vero deneganda), *et persecutione ad-*
versantium veritati, preces Valentiniano, Theodosio
et Arcadio principibus obtulerunt ita. Hactenus præ-
fatio, post quam libellus incipit. Quid autem clarius
afferri poterat ad præfationem cum libello qui nunc ex-
stat, glutinandam? An poterat per hæc verba quæ certe
summam Luciferiani veneni continent, præfari aucto-
r alteri cuidam libello, qui Ursinianorum adversus
Damasianos preces exhiberet? Huc usque vir doctus.

VI. Quamvis autem ex hactenus dictis de libello
supplici Theodosio cæterisque imperii consortibus
oblato, satis constet cujus commatis sint quæ in eo
enarrant Marcellinus et Faustinus presbyteri Luci-
feriani: quo tamen cautus magis circumspectusque
reddatur qui ad ejus lectionem accesserit; haud
otiosum fuerit in medium afferre quæ ad eundem
libellum præmonuit Sirmondus V. C. primusque il-
lius editor. Sic autem se habent: « Qui schisma
olim Romæ adversus Damasum cum Ursino confla-
runt, aut ex Luciferianis erant, aut cum illis se
Luciferiani conjunxerunt, et duplici dissidio Eccle-
siam turbarunt. Atque in Ursini quidem causa quam
inquieta fuerint, et quam importune magistratum
et principum aures fatigarint; quæ in annalibus ec-
clesiasticis exstant, Valentiniani ad Prætextatum,
Olybrium et Ampelium præfectos Urbis, et Gratiani
ad Aquilinum vicarium rescripta declarant: fidem-
que faciunt conciliorum Aquileiensis et Romani syn-
odicæ in appendice codicis Theodosiani editæ, quæ
et Damasus innocentiam integritatemque suam as-
serunt, et Ursini furorem ac dolos non dissimulant.
D Luciferianorum autem non disparem inverecundiam
atque insolentiam, duorum ex his presbyterorum bic
liber ostendit: in quod non Theodosio solum aucto
fraudulenta suggestione obrepunt; sed orthodoxos
omnes qui obsistebant, canina, ut Hieronymus ap-
pellat, facundia sua sic proscindunt, ut non defu-
turi sint, qui publica luce dignum idcirco non pu-
tent. Tu vero, lector, ut spero, aliter senties, reque

ipsa comperies, illaudato quamvis operi suum fore
pretium; cujus auctores et de se ipsis et de aliis
non pauca doceant, quæ scire conducat, et aliunde
nesciantur. » Hactenus ille. Atque in eadem ferme
sententiam antea Baronius (b). Qua de re nos quo-
que alibi nonnulla attigimus, ubi de sancto Damaso
verba fecimus (c). Quod superest, eundem libellum
Precum eruditus Sirmondianorum editor contulit
cum codice ms. bibliothecæ Colbertinæ, indeque
variantes lectiones apposuit: itemque nonnullas ex
codice Remigiano, quarum ei copiam fecit cl. Mabil-
lonius. Quibus lectionibus paucas Mazochii præstan-
tis viri animadversiones intextas videas. De reliquis
porro in Faustini opera subnotatis, æquus et doctus
lector iudicium ferat.

DE FAUSTINO.

Ex Schönemann Bibl. T. I, pp. 347-334.

§ 1. Vita.

Presbyter Luciferianus, cujus sectæ causam cum
Marcellino, presbytero et ipso, in libello imperatori-
bus Valentiniano, Theodosio et Arcadio augustis cir-
ca an. CCCLXXXIV oblato, defendit. Viginti fere annis
ante contra Damasum quoque cum Ursinianis steterat,
quibuscum plurimum tunc Luciferiani conspira-
verant. Qua de causa et libello isti seu præfationi
potius eidem præmissæ manifesta odii in Damasum
vestigia impressa sunt, ac multorum ipsum et socios
ejus turpiter et inique gestorum insimulat, quæ quan-
tum sint veritati consentanea quæri solet. Sed hoc
certo scio, ipsam scripti hujus lectionem apud æquos
bonosque omnes opinionem ac fidem auctorum suo-
rum elevaturam.

§ 2. Scripta.

Præter *Libellum Precum* jam commemoratum,
cujus tamen partes ad Marcellinum quoque pertinere
aiunt, *Præfatio*, quæ antecedere illum solet, absque
dubio ab iisdem profisciscitur auctoribus. Licet enim
cum libello nihil commune habere videatur, ac Tille-
montio adeo tamquam alterius operis præfatio vel di-
versi auctoris fœtus ab eo segreganda visa sit; haud
deficit tamen explicandi hujus discriminis ratio, nec
immerito Gallandius acutam Mazochii sententiam
exosculari censebitur.

Faustini Fides Theodosio imperatori oblata. Scr.
D ex sententia *Quesnellii* inter annos CCCLXXIX et
CCCLXXXI, quo tempore Eleutheropoli versabatur
Faustinus, ubi et exagitatam se queritur a Turbone
illius urbis episcopo.

Faustini de Trinitate sive de Fide contra Arianos
ad *Flaccillam imperatricem* libri VII, seu *liber* potius in
vii capita distinctus. Scr. ante an. CCCLXXV, quo
scilicet *Flaccillam* Theodosii M. conjugem primam
diem obiisse constat. Faustino disertis verbis tribuit
Gennadius (d); tametsi non defuerint recentiori æta-

(a) Præfat. ad libell. Prec., § 4, infr. pag. 462.

(b) Baron., ad ann. 367, § 14.

(c) Prolegom. ad tom. VI Bibl. PP., cap. 4, § 2,
pag. IX.

(d) De Vir. Illustr., cap. 14, scripsisse ait ad *Per-
sonam Flaccillæ reginæ adversus Arianos et Macedo-
nianos libros septem.*

te, qui Gregorio Batico Eliberitano episcopo adscriberent.

§ 3. Editiones.

Faustini opuscula paulatim singula prodierant et sero satis collecta sunt in ed. Oxoniensi et nupera Gallandii. Primum quidem, an. 1555, Faustini libri de Trinitate per Basilium Joan. Heroldum; deinde sub Gregorii Batici nomine partim peculiari volumine ab Achille Statio, partim in quibusdam PP. Bibliothecis emissi sunt. Mox in alias collectiones sub veri auctoris nomine recepti. *Libellus precum* cum praefatione, an. demum 1650, Jac. Sirmendus edidit; et saeculo dimidio post, *Quesnellius Fidem Theodosio* oblatam, inter Canones et Constitutiones Ecclesiae Romanae dedit.

SAECULO XVI.

1555. *Basileae, ap. Henr. Petri*, in-fol. Faustini liber de fide contra Arianos; in *Bas. Joan. Heroldi Orthodoxographis*, n. 31.

1569. *Ibid.*, ex ead. officina, in-fol., idem liber inter *Mon. Orthodoxographa J. Jac. Grynaei*, p. 1998-2028.

1575. *Romae, in aedibus Populi Romani*, in-4°, Gregorii Batici, Heliheritanæ sedis antistitis liber de Trinitate, sive de fide, nunc primum editus studio Achillis Statii, *Cat. Bibl. Bunan.*

Paris., ap. Mich. Sonnum, in-fol. Gregorii Batici liber de Trinitate et fide, in tomo VIII *Bibl. PP. Dign.*, p. 796, locum ultimum occupat. At in eadem Bibliotheca, tomo V, p. 716, eundem plane librum sub ipsius Faustini nomine, inscriptum *Faustini opus in fide contra Arianos*, exstare annotavit *Lutgius (a)*.

1577. *Coloniae, per Maternum Cholinum*, in-8°, idem liber ex *Achillis Statii* editione, *Cat. Bibl. Bunan.*

1589. *Parisiis*, in-fol. Gregorii Batici Illiberitanæ sedis episcopi ad Gallam Placidiam Augustam de Trinitate et fide contra Arianos liber, in *Bibl. PP.* ed. sec. tomo IV, p. 1275. Atque in eodem tomo, p. 839, et ante hunc quidem exstat *Faustini episcopi de fide contra Arianos opus*. Animadvertit Fabricius (b) in eo apographo, quod sub Gregorii Batici nomine editio prima et secunda *Bibl. PP.* exhibet, epistolam ad Flaccillam priore parte manca esse, cum tamen in *Orthodoxographis* et universis Collectionibus, in quibus sub Faustini nomine evulgatur, atque adeo in his ipsis *Bibl. PP.* editionibus integra illa exstet. Facile igitur conjici potest, defectum istum ad editionem Achillis Statii pertinere, unde haud dubie sine ulla cura et circumspectione, tanquam diversus a Faustini opusculo liber, in Bibliothecarum primas editiones illatus est.

SAECULO XVII.

1610. *Parisiis*, in-fol. Faustini episcopi de fide contra Arianos liber, in *Bibl. PP.* tomo IV, p. 765.

(a) De Bibliothecis PP., p. 57, cf. 44.

1618. *Colou, Agripp.*, in-fol. Faustini diaconi liber de Trinitate, seu de fide contra Arianos, qui liber etiam sub nomine Gregorii Batici fuit editus; in tomo IV *Bibl. PP.*, p. 545.

1624. *Parisiis*, in-fol. Faustini episcopi liber de fide contra Arianos; in tomo IV *Bibl. PP.* ed. quartæ.

1644-1654. *Parisiis, apud tres bibliop.* in-fol. idem liber in tomo IV *Bibl. PP.* ed. quintæ. Praefatio ad Flaccillam etiam hic majori parte mutila compareret, ut Gallandius observat, qui propterea ed. Oxoniensem ad eandem descriptam putat.

1650. *Parisiis, ap. Sebast. et Gabr. Cramoisy*, in-8°, Marcellini et Faustini presbyterorum partis Ursini adversus Damasum libellus *Precum* ad imperatores Valentianum, Theodosium et Arcadium; nunc primum in lucem editus opera *Jacobi Sirmendi, Soc. J. presb.*, *Cat. Bibl. Reg. Paris.* t. I, 395, sub saeculo VIII.

Praemittitur Praefatio de Schismate Ursini subjectumque est Rescriptum Theodosii pro Marcellino et Faustino presbyteris, Sirmondi Praefatio brevis et concinna, libri et causae totius argumentum luculenter exponit, atque subjuncta habet veterum de Controversia inter Damasum et Ursinum agitata testimonia.

1675. *Lutetiae Paris., Joan. Bapt. Coignard.*, in-4°, Faustini presb. *Fides* missa Theodosio imperatori. Edidit *Paschasius Quesnellius* inter *Canones et Constitut. Eccl. Romanae ad Leonis M. opera*, t. II, p. 138.

1677. *Lugduni, apud Anissonios*, in-fol. Faustini diaconi seu presbyteri liber de Trinitate seu de fide contra Arianos. Accessit libellus *Precum* ad imperatores cum rescripto Theodosii editus primum a Sirmondo, in tomo V *Bibl. Max. PP.*, p. 637-661.

1678. *Ozonii, e theatr. Sheldoniano*, in-8°, Faustini presbyteri scriptoris saeculi quarti et fidei orthodoxae adversus Arianos vindicis acerrimi Opera.

Exhibentur: 1° *Faustini presb. Fides Theod. imp. missa et in Codicem Canonum Ecclesiae Romanae recepta*; 2° *Marcellini et Faustini Libellus Precum cum praefatione de Schismate Ursini et Rescripto Theodosii*, p. 1-61; 3° *de Trinitate liber ad Gallam Placidiam*, sub initium ipsius libri habet ad *Gallam Placidiam*, pag. 65-161. Adjecta sunt in singulis libellis adnotata rerum memoriam illustrantia, Praeter praefationem praemittitur *incerti auctoris 14 Vitarum, quae Catalogo D. Isidori et Ildelfonsi adnotantur, notitiae de Marcellino*. Praefatio ad Flaccillam magna parte decurtata hic repraesentatur incipiens a verbis: *Incipiamus ergo obedienter*.

1696. *Parisiis, ex typographia regia*, in-fol. libellus *Precum* ex editione Sirmondi, in *Operibus ejus*, tomo I, p. 230-262. Contulit editor operum Sirmondianorum cum cod. ms. *Bibl. Colbertinae*, indeque variantes lectiones apposuit, itemque nonnullas ex

(b) *Bibl. Lat. M. et inf. ed. Mansi tom. II, p. 146*

Remigiano codice, quarum Mabillonius copiam ei A fecerat.

1700. *Lagdast*, in-fol. Faustini presbyteri Fides missa Theodosio imperatori, in *Codice Canonum et Constitutionum ecclesie Romanæ* edito a Quesnellio in *Appendice ad Opera Leonis M.*, tomo II, pag. 73, cap. 38.

SÆCULO XVIII.

1757. *Venetis*, in-fol. Faustini presbyteri Fides missa Theodosio imperatori in *Codice Canonum et Eccles. Constit.* Sedis Apostolicæ ad *Opera Leonis edito a Balleriniis* fratribus, tomo III, p. 278.

1770. *Venetis, ex typogr. Joan. Bapt. Albritii*, in-fol. Faustini presb. Opera. Accesserunt ejusdem Faustini et Marcellini libellus *Precum ad imperatores*; cura *Andræ Gallandii*, in *Bibl. PP. Aus. et Val. SS. Eccl.*, t. VIII, p. 441-474.

Primum locum occupant *libri de Trinitate*, deinde *Fides Theodosio missa*, postremo *libellus Precum sequuntur*. Præter variantes ab editoribus diversis ex eod. mss. allatas, accesserunt annotationes quædam *Maxochii* ex libro supra laudato et Gallandii conjecturæ quædam. Accedunt prolegomena de Marcellino et Faustino eruditissima. Prol. c. 10, p. xiv-xv.

FAUSTINI PRESBYTERI AD GALLAM PLACIDIAM' DE TRINITATE, SIVE DE FIDE CONTRA ARIANOS.

FAUSTINUS AUGUSTÆ FLACCILLÆ.

Regnum te orbis Romanus suspicit: et quia jam nihil est, quo amplius crescere debeas in rebus humanis, sublimitatibus non contenta terrenis, sacra in Deum fide cœlestia desideras possidere, quæ verus Filius Dei, in se pie credentibus pollicetur. Et hæc quasi una de sapientissimis elaboras, intelligens omnem hanc regni sublimitatem nihil profuturam, si non ad cœlestem gloriam consequendam veræ fidei cognitione et defensione contendas. Et tamen apparet, quam grata sis in Christo Deo et Domino nostro, qui vobis hoc regnum tribuit; cum sollicita interrogatione perquiris, quomodo capitula illa solvantur, quæ ab Arianis adversus Catholicos sacræ legis interpretationibus opponuntur. Habens affectum veræ fidei, cupis, prout possibile est, intelligere, quod fidei credis. Quia et tunc magis anima refregosa, velut divinis epulis pascitur, cum quod credit, intelligit. Sed et cum execreris impias voces hæreticorum, tamen religioso studio instrui adversus eos desideras, ut et rationem jam respuas: ne hoc quod execeraris, quasi ex regni potentia, præsumptionis videatur esse, non probationis. Sed huic tam pio, tam necessario et pulcherrimo desiderio tuo, etsi me impari vides, tamen ut resistens obviam venire non audeo. Confiteor enim quod hæc me inhabilis conscientia, et imperitia squalidi sermonis suffundit, ut taceam: hæc fervor fidei, periculum credit esse si taceam: quomodo enim periculum non videtur, si adversus hostem implium provocati conscientia eloquendi, quæ verecundia, quasi terga vertamus? Maxime, cum in causa fidei non sermonum sublimitas requirenda est, quando ipsa sola testimonia divina sufficient, quæ potius operantur, quam quævis secundariæ eloquentia. Sed nec vitiorum conscientia cogitanda est, quando potius relevatur, si primo Deum

B nos trepidet confiteri, 'exemplo illius evangelici lætrois, qui quo die confessus est Deum, ipso die meruit cum eo in paradysum, quem confessus fuerat, introire. Incipiamus ergo, obediētes religiosissimis præceptis tuis, collidere cum adversario, non quidem de vestris viribus præsumentes, sed habentes fiducia de præsidiali patrocinio Salvatoris, adversus quem more gentium et furor Judæorum, bellum exagitat impietas hæreticorum. Sed quia in his quæ scribere dignata es ex persona hæreticorum, vidi plurima esse confusa, ut videreris mihi non plenus necesse quæ asserant Ariani; rectius opinatus sum præsum liquidè palam lacera quomodo credant, et quomodo sub ambiguitate sermonis simplices animas capiant; et tunc maxime, cum sub communi confessione impia sua verba commendant: quia et tunc demum ad solutionem fidei responsio manifesta est, si prius sacrilegæ sectæ impia transgressio propeletur.

CAPUT PRIMUM.

De professione impia Ariatorum.

I. Ariana impietas¹ asserit multa nobiscum quidem iisdem sermonibus, sed non iisdem sensibus (confitetur), cum ad divinæ fidei confessionem vocatur. Nam iisdem quibus et nos vocibus personat Deum Patrem, et Deum Filium, et omnia a Deo Patre per filium facta, et filium ante sæcula genitum. Sed cum nobiscum per hæc verba concordet, nihilominus sacrilegis verborum interpretationibus a piis Ecclesiæ catholicæ sensibus² abruptum, ita dicens patrem, ut non vere genuerit: ita filium quoque pronuntians, ut apud eum adoptione, non natura sit filius, id est, ut aliunde ad filii nomen assumptus, non vere de Deo Patre sit genitus. Nam licet et ante sæcula filium natum esse fateatur, tamen ei initium tribuit dicendo, Erat quando non erat. Sed et sic

¹ Al. rectius cum Gennadio, *Flaccillam*.

² Adserit quidem multa nobiscum iisdem sermonibus,

deest.

² Abrumpitur.